

PLANTES D'ALTAFULLA (11)

Maria Noguera Figueras

Resum: Descripció de set plantes que creixen al terme d'Altafulla indicant el nom científic, el popular en català i castellà i el local. També es donen a conèixer les localitzacions i aplicacions.

Paraules clau: Olivarda, olivella, olivera, om, ordi bord, orella de monjo, ortiga menor.

Abstract: In this issue seven plants that grow in Altafulla municipal area are described and their scientific and local names are given as well as their applications or uses.

Key words: Aromatic inula, spurge olive, olive tree, elm tree, mouse barley, pennywort, anual nettle.

Olivarda (*Inula viscosa* L. Ait.) (*Dittrichia viscosa* L. Greuter).

Família de les asteràcies o compostes.

Nom local: Bufarrell

Sinònims: Herba de puces, herba de mosquits, jolivarda, matavinyes, bufarrell.

Castellà: Altabaca, tárraga, hierba mosquera, olivarda, pulguera.

Localització: Llocs assolellats de camps abandonats, vores de camins, terres remogudes i lleres de rius.

Descripció: Petit arbust que medeix entre 40 cm a 100 cm d'alçada. Les fulles, allargades i irregularment serrades, piloses i amb nombroses glàndules que produeixen una resina enganxosa amb una forta olor semblant a la càmfora. Les flors es reuneixen en panícules d'un groc brillant; sorgeixen a l'estiu fins al novembre. Els fruits apareixen a l'hivern produint llavors proveïdes de vilans que les dispersaran amb el vent.

Aplicacions: S'ha utilitzat per a combatre el paludisme; és astringent i en decuit s'empra per a rebaixar inflamacions degudes a algun traumatisme o cop. Degut al perill de toxicitat no s'acostuma a beure sinó que se'n fa ús extern. Antigament servia per espantar puces i altres insectes dels estables, sobretot de les ovelles, posant-la com a llit o bé cremant-la per tal que el fum fes d'insecticida.

Olivella (*Cneorum tricocon* L.)

Família de les cneoràcies, actualment l'inclouen dins les rutàcies.

Nom local:

Sinònims: Olivereta, raspall, boixerol, escanyacabres, garrupa.

Castellà: Olivillo

Localització: Creix en llocs secs amb substrat calcari. A la nostra zona no és gaire abundant. N'hem localitzat alguns exemplars al camí de Ferran i també

en el vessant oest de Sant Antoni.

Descripció: Arbust baix que pot arribar al metre d'alçària. Fulles perennes, allargades d'uns 3 cm., de color verd intens. Les flors neixen a les axil·les de les fulles; tenen 3 sèpals soldats, 3 pètals (alguna vegada 4) de color groc i tres estams. Floreix de l'abril al juny. El fruit està format per 3 "cocos" (això li dona nom) amb dues llavors cada una, primer vermell i quan és madur de color negre.

Aplicacions: Totes les parts de la planta són violentament purgants, es recomana no prendre-la degut a la seva toxicitat. Les plantes seques, sense fulles, s'havien emprat com escombres a les eres.

Olivera (*Olea europaea* L.)

Família de les oliàcies.

Nom local: Olivera

Sinònims: Olivera, oliver, oliu; l'arbre silvestre: ullastre, olivera borda, rabell, bordís.

Castellà: Olivo, aceituno, acebuche, olivo bordizo, oleastro.

Localització: És un arbre conreat.

Descripció: Arbre perenne que no aconsegueix grans alçades però que viu molts anys. Les fulles són lance-

olades, d'un verd lluent a l'anvers i grises al revers degut als pèls que la protegeixen de la pèrdua d'aigua. Floreix entre abril i maig. Les flors són petites, agrupades en raïms a les axil·les de les fulles; són blanques, amb quatre pètals soldats formant un tub; tenen dos estams enganxats al tub. El fruit, l'oliva, és una drupa de diferent mida segons la classe d'olivera; madura al novembre.

Aplicacions: En alimentació tant les olives com l'oli tenen aplicacions ben conegudes. Les fulles (tenen més propietats les de l'olivera silvestre) en infusió o decocció serveixen per baixar la tensió arterial, pel tractament d'inflamació del fetge, per reduir la febre, mastegades curen llagues de la boca. La decocció de l'escorça va bé per les hemorroides. L'oli es recomana per combatre el colesterol, pres en dejú com a laxant, i per curar ferides tant s'usa sol com fent pomades barrejat amb altres substàncies naturals (mel, ou, vi negre, sofre...). Té aplicacions cosmètiques per la pell i el cabell. La fusta d'olivera és molt apreciada en ebenisteria i per a fer treballs artístics.

Curiositats: El seu origen s'ha situat a Mesopotàmia, a Pèrsia, a la vall del Nil i a la del Jordà. La llegenda diu que va ser el regal que va permetre a Pal·las Atena ser la deessa protectora d'Atenes. Símbol per excel·lència de la pau i saviesa, però també de fecunditat, amor, generositat, força, victòria i recompensa.

Om (*Ulmus minor*)

- *Ulmus carpinifolia* -

Ulmus campestris)

Família de les ulmàcies.

Nom local: Om

Sinònims: Olm, orm.

Castellà: Olmo, álamo
negrilló, olma, llamera.

Localització: A Alta-

fulla podem trobar algun exemplar a la vora del riu però on el trobem principalment és com a arbre de carrer.

Descripció: Arbre de fulla caduca que pot arribar a uns trenta metres d'alçada. La capçada és força densa; el tronc presenta esclatxes rugoses verticals mentre que les branques més joves són llises i lluent. Les fulles ovades són asimètriques, amb els nervis molt marcats, doblement dentades, lluent. A començaments de primavera surten les flors, menudes i verdes. El fruit és una grana vermellosa envoltada d'una ala ampla, verda. Quan surten les fulles comencen a caure els fruits. El segle passat va començar a ser víctima d'un fong que es convertí en epidèmia coneguda com "grafiosi" que ha provocat la mort de vells exemplars per tota la península.

Aplicacions: L'escorça té propietats antisèptiques i és útil per netejar ferides, èczemes i cremades. També té propietats antiinflamatòries, antidiarrièiques i expectorants. L'om és un arbre molt resistent a la contaminació dels fums i la pols, per això és dels més utilitzats en l'ornamentació urbana.

Curiositats: En el llenguatge de les plantes, degut a viure molts anys, significa amor fidel. Segons algunes llegendes, antigament sota l'om s'impartia la justícia de la terra. Se situaven els individus en litigi a dreta i esquerra del tronc fins que queia una fulla sobre el qui tenia raó.

Ordi bord (*Hordeum murium* L.)

Família de les gramínies.

Nom local: Ordi bord

Sinònims: Margall, margall bord, fletxes, pèl de ca, blat de formiga, ordi salvatge, espigadella.

Castellà: Espigadilla, cebadilla de ratones.

Localització: Marges de camins i sembrats, herbassars, horts.

Descripció: Planta herbàcia de tija buida que presenta entrenusos i acaba en una espiga. Cada inflorescència està formada per grups de tres espiguetes de les quals la del mig es bisexual i les de les vores només tenen anteres. De cada grup només es desprèn una única llavor. Les bràctees formen llargues arestes les quals es fixen fàcilment a la roba i al pèl dels animals afavorint la dispersió. Floreix entre abril i juliol.

Aplicacions: Aquesta planta és la variant silvestre de l'ordi (*Hordeum vulgare*), cereal que té gran aprofitament per aliment humà i animal, element principal en la producció de cervesa.

Orella de monjo (*Umbilicus rupestris*, Salisb.)

Família de les Crassulàcies.

Nom local: Trampa

Sinònims: Barralets, barretets, capelets de teulada, coques, herba de melic, llombrígol de venus, pepellides.

Castellà: Ombligo de venus, oreja de abad, sombrerillos.

Localització: Parets, teulades, escletxes de roques, llocs amb poca terra però humits i ombrívols.

Descripció: Les fulles i les tiges són carnosos; les fulles tenen forma arrodonida i el pecíol surt del centre de la fulla. Les flors formen unes panícules altes amb les flors d'uns 5 a 8 mm, de forma tubular i color verdós amb unes ratlles de color púrpura. Floreix entre abril i juliol.

Aplicacions: Té propietats diürètiques i cicatritzants. Si es treu la fina pell que cobreix la fulla es pot aplicar damunt les ferides per cicatritzar-les.

Bibliografia

FONT I QUER, Pius: *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. Ed. Labor, Barcelona 1987, 10a edició.

FOLCH I GUILLEN, Ramon: *La vegetació dels Països Catalans*. Ketres Editora, Barcelona 1985.

MASCLANS, Francesc: *Guia per a conèixer els arbusts i les lianes*. Editorial Montblanc-CEC, Barcelona 1973 (2a edició).

PANAREDA I CLAPÉS, Josep M.: *Plantes mediterrànies (Flora catalana)*. Brau Edicions SL, Barcelona 2011.

Pàgines Web:

<http://www.floracatalana.net/>

<http://herbarivirtual.uib.es/> Universitat de Barcelona i Universitat de les Illes Balears.

Fotografies:

NOGUERA FIGUERAS, Maria

Informació Local:

GATELL GAVALDÀ, Salvador

VIVES MILÀ, Joan